

El paisatge, un recurs territorial emergent

Jaume Busquets, responsable de Planejament de Paisatge

23 de febrer de 2011

Concepte de paisatge

'S'entén per paisatge qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i llurs relacions. [...] El paisatge participa de manera important en els àmbits cultural, mediambiental i social, i constitueix un recurs territorial favorable a l'activitat econòmica.'

Xavier Baulies: *Quin és el concepte de paisatge que ha desenvolupat i que aplica actualment el Departament?*

Jaume Busquets: El mateix concepte formulat pel Conveni europeu del paisatge (CEP), signat l'any 2000 a Florència, i que la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge va adoptar: la Llei diu, textualment, que "s'entén per paisatge qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i llurs relacions". El Conveni posa de manifest que el paisatge participa de manera important en l'interès general, en els àmbits cultural, mediambiental i social, i que constitueix un recurs territorial favorable a l'activitat econòmica.

Als darrers temps, la societat ha evolucionat cap a una major exigència de qualitat de l'entorn i dels seus paisatges. En aquest sentit, el CEP insta les administracions a facilitar que la població participi de manera activa i conscient en la valoració, la gestió i l'evolució dels paisatges.

Tots establim uns vincles personals i emocionals amb el paisatge. Si aquesta relació és harmònica, acaba essent un actiu que contribueix al nostre benestar físic i psicològic. D'altra banda, des del moment en què la societat atribueix un valor al paisatge, el potencial d'aquest valor es multiplica, tant des del punt de vista ambiental com des del cultural i econòmic, i pot esdevenir un símbol d'identitat dels llocs.

Marc normatiu: Conveni europeu del paisatge (CEP)

'La voluntat principal del CEP és estendre el concepte de paisatge al conjunt del territori i transmetre la idea que els paisatges no són només els espais excepcionals, naturals o de gran bellesa, sinó també els entorns quotidians, on viu la major part de la població.'

XB: *Quines directrius dóna Europa mitjançant el Conveni?*

JB: El Consell d'Europa va promoure el CEP amb la voluntat que impregnés tant les polítiques nacionals com les comunitàries, per sensibilitzar la societat i fer que es consideri el paisatge un valor present i de futur.

El Conveni pretén implicar i comprometre els països que l'han signat i ratificat (o que ho puguin fer en el futur) perquè duguin a terme una política de paisatge adreçada a valorar-lo. Alguns d'aquests països ja gaudien d'una important tradició en aquest sentit (França, Suïssa, Regne Unit o Itàlia), mentre que per a d'altres és un tema més nou.

La voluntat principal del CEP és estendre el concepte de paisatge al conjunt del territori i transmetre la idea que els paisatges no són només els espais excepcionals, naturals o de gran bellesa, sinó també els entorns quotidians, on viu la major part de la població: el fet que els habitants hi tinguin una bona relació produeix efectes positius sobre el benestar i la qualitat de vida.

El CEP convida a reflexionar sobre les perspectives espacials i territorials, i planteja el paisatge com una manera de viure i de veure el territori, no només amb una perspectiva cartogràfica i abstracta, sinó des d'una visió horitzontal i concreta, com ara des d'una finestra, des de la carretera, des del balcó de casa, des del lloc de treball, etc., que ens fa sentir part integrant del mateix paisatge.

Instruments, lleis, autoexigències... i innovacions derivades

'Un dels conceptes clau és la consciència que el paisatge és un bé patrimonial, un valor per al país, i que com a tal exigeix que ens fixem no només en la conservació dels anomenats santuaris o illes de natura, sinó que l'abordem d'una manera més general.'

'Els catàlegs de paisatge sistematitzen el coneixement paisatgístic de Catalunya amb una metodologia única, força innovadora, que es nodreix de diverses especialitats professionals i acadèmiques. En pocs anys haurem passat a tenir un coneixement científic, sistemàtic i homogeni de tots els paisatges de Catalunya, amb la caracterització de 134 unitats de paisatge diferents.'

'La Llei de paisatge és una llei operativa que permet diagnosticar, actuar i finalment avaluar els resultats de les actuacions.'

XB: *La Llei ens situa en un marc de consciència del valor patrimonial del paisatge i de la necessitat de la seva gestió. Quines altres implicacions comporta?*

JB: Un dels conceptes clau és la consciència que el paisatge és un bé patrimonial, un valor per al país, i que com a tal exigeix que ens fixem no només en la conservació dels anomenats *santuaries* o *illes de natura* (que, òbviament, també han de ser objecte de protecció), sinó que l'abordem d'una manera més general.

Si atribuïm al paisatge un valor patrimonial, hem d'assumir la responsabilitat de crear i aplicar instruments que en garanteixin la gestió correcta, i hem de promoure la sensibilitat de la societat envers quelcom que, fins fa pocs anys, es tenia poc en compte. És en aquest sentit que la política de paisatge i la seva implementació a través dels seus instruments té un caràcter força innovador i introdueix un nou concepte: el dret de la ciutadania al gaudi del paisatge.

Una de les vies d'intervenció sobre el paisatge, però no l'única, és la legislativa, per exemple amb la Llei 8/2005 esmentada i amb el Reglament 343/2006, de 19 de setembre, que la desenvolupa. Més que sobrecarregar els processos administratius i augmentar la càrrega normativa, la Llei parteix del respecte a les normatives territorials o sectorials prèvies, i se centra més en la necessitat de la sensibilització social envers els valors del paisatge que no pas en l'increment de normes. La cultura, per tant, és una altra de les vies d'intervenció necessàries sobre el paisatge, tant o més que la mateixa legislació.

XB: *De quins instruments ens hem dotat per catalogar el patrimoni paisatgístic? I per gestionar-lo?*

JB: Un instrument bàsic són els **catàlegs de paisatge**, set en total. L'Observatori del Paisatge (OPC) en coordina l'elaboració i en fa el seguiment per encàrrec de la Generalitat. Els catàlegs sistematitzen el coneixement paisatgístic de Catalunya amb una metodologia única, força innovadora, que es nodreix de diverses especialitats professionals i acadèmiques.

Fins al moment, quatre dels catàlegs ja han estat aprovats; els altres tres entraran aviat en el procés previ a l'aprovació. Està previst que aquest any estiguin tots aprovats, cosa que permetrà establir un abans i un després, al nostre país, en el coneixement i la gestió del paisatge. No en va, en pocs anys haurem passat de tenir un coneixement valuós però segmentat i dispers (monografies, estudis comarcals, treballs d'ecologia o de geografia) a tenir un coneixement científic, sistemàtic i homogeni de tots els paisatges de Catalunya, amb la caracterització de 134 unitats de paisatge diferents.

XB: *Quins són els països pioners, amb una certa metodologia establerta?*

JB: Respecte de la metodologia, ja hem dit que l'OPC no es nodreix d'una sola font, ja que els enfocaments i els mètodes a l'hora d'aproximar-se al paisatge també són diversos segons les disciplines i les tradicions de cada país: en alguns països la tradició està molt marcada pel medi ambient i l'ecologia, com en el cas d'Alemanya; en d'altres pren relleu la dimensió cultural i històrica, com a Itàlia; hi ha països en què la tradició s'arrela en el paisatgisme, com el Regne Unit, i d'altres on prové de l'agronomia i de l'art dels jardins, com ara França.

Una tasca molt important de l'OPC, en aquest sentit, ha estat l'establiment d'una metodologia de treball rigorosa que permetés a la vegada una multiplicitat de lectures i una visió integradora i coherent del paisatge europeu.

Sigui com sigui, des del punt de vista de la gestió del paisatge hi ha països en què l'Administració ja fa temps que ha desenvolupat mecanismes d'actuació, i on els organismes de recerca fa més temps que hi treballen. Són països amb una forta tradició científica i aplicada, com ara el Regne Unit, França i el Canadà.

XB: *Quina és l'aportació més important que ha fet Catalunya en matèria paisatgística? I la més innovadora?*

JB: Creiem que ha estat important la voluntat de crear una legislació molt acotada i sòbria, com també han estat notables els esforços per desenvolupar tots els instruments de la Llei en pocs anys. Es podria haver formulat una llei extensa i amb voluntat omnicomprensiva que a la pràctica hauria estat inaplicable. En canvi, la Llei

de paisatge és una llei operativa que permet diagnosticar, actuar i finalment avaluar els resultats de les actuacions.

També és rellevant el fet d'haver despertat l'interès i la complicitat d'una part molt important de la societat. Per exemple, en els seus òrgans de participació, l'OPC agrupa una representació molt àmplia de la societat: hi són presents –al costat de la Generalitat– el món universitari, els experts, els col·legis professionals, l'àmbit empresarial (amb les cambres de comerç), els gremis, les associacions de municipis i altres administracions.

La coresponsabilització del conjunt de la societat és una de les estratègies que promou el CEP, que no vol que els instruments de paisatge, com els catàlegs, siguin el producte exclusiu d'una elit o de l'Administració, sinó que considera que hi han de participar també els diferents actors socials.

En l'elaboració dels catàlegs trobem tres aportacions d'innovació: l'adopció, per primera vegada, dels conceptes i objectius del Conveni europeu del paisatge; després, la definició d'indicadors de seguiment de l'evolució del paisatge; i, finalment, la inclusió dels actors del territori en els processos de definició de les unitats de paisatge i dels objectius de qualitat paisatgística.

És així com en els catàlegs de paisatge l'OPC, a part de les tasques metodològiques pròpies, s'ha dedicat a analitzar i estimular les aportacions dels diferents agents presents a cada territori mitjançant un procés participatiu que s'ha basat en diverses estratègies:

- Entrevistes d'aprofundiment amb entitats i experts del territori;
- Processos oberts de participació, amb sessions de treball in situ;
- Aportacions a través de la pàgina web de l'OPC.

D'altra banda, la Llei de paisatge es compromet a crear instruments que facilitin les bones pràctiques paisatgístiques: en són un exemple les **guies d'integració paisatgística** promogudes per aquest Departament. Aquestes guies no són normatives sinó propositives, és a dir, proporcionen elements, recomanacions, criteris i estratègies per millorar la qualitat paisatgística de les diverses actuacions, com ara polígons industrials, construccions agràries, horts urbans, publicitat, paisatge urbà, etc.

Les guies d'integració paisatgística, que són habituals en altres països, han estat molt ben rebudes pel conjunt de la societat i, especialment, pels professionals i els responsables de les administracions, perquè omplen el buit d'una demanda existent.

Les guies parteixen del coneixement rigorós de la realitat. En la seva elaboració hi intervenen els tècnics del Departament i els actors implicats directament en les actuacions en el territori: per exemple, en el cas de la *Guia de construccions agràries*, hi va haver una tasca de documentació de casos similars en d'altres països i de treball de camp a Catalunya, i es va disposar de la col·laboració del Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics Agrícoles i Perits Agrícoles de Catalunya, i de professionals que treballen sobre aquest tema en el dia a dia.

Desenvolupament de la Llei: mètodes de valoració del paisatge, objectius de qualitat, integració paisatgística

'Els objectius de qualitat paisatgística són les aspiracions que té la població d'un territori determinat en relació amb el futur dels seus paisatges.'

'Administrar el paisatge és gestionar-lo tenint present la seva dimensió dinàmica, planificant perquè els canvis que experimenta no es tradueixin en una pèrdua de qualitat del paisatge i, fins i tot, promovent la inclusió de nous valors. No es pot partir de la premissa de "no alterar res" i limitar-se a protegir, a conservar una foto fixa del paisatge.'

XB: *La valoració del paisatge té un grau de subjectivitat. Llavors, com es pot objectivar aquest valor? On establim el límit? Com ens posem d'acord per decidir allò que ens agrada, que té valor i volem conservar?*

JB: És clar que en el paisatge hi conviuen els dos grans tipus de valors: els **objectius**, donats per un seguit de components materials, i els **subjectius** o intangibles. Sembla evident que si es vol comprometre les administracions públiques dels països europeus perquè promoguin i apliquin les polítiques de paisatge hi ha d'haver un punt de trobada, certs conceptes bàsics que permetin abordar amb rigor els aspectes subjectius, els quals, altrament, podrien donar lloc a una absoluta discrecionalitat. Aquests conceptes bàsics són el punt de partida del treball d'identificació i caracterització dels paisatges, i es fonamenten en variables objectives com per exemple els usos del sòl, els tipus de vegetació, les infraestructures (carreteres, viaductes, ports, etc.) o les activitats econòmiques, i en d'altres no tan constatatives geogràficament, de naturalesa més intangible, com el valor estètic, històric, cultural, etnològic, etc.

El CEP estableix que els països han d'identificar els seus paisatges, caracteritzar-ne la diversitat i avaluar-ne les dinàmiques associades. Després d'aquesta fase d'anàlisi cal elaborar uns **objectius de qualitat paisatgística**, dels quals en derivaran les **directrius de paisatge** que s'hauran d'integrar en el planejament i que caldrà tenir presents en les polítiques sectorials. És en l'etapa de definició dels objectius de qualitat que entra en joc la participació social.

En resum, les etapes que se segueixen són les següents:

- Identificació dels components del paisatge;
- Delimitació de les unitats de paisatge;
- Caracterització de cada unitat de paisatge, i identificació d'allò que la fa singular;
- Descripció de les dinàmiques a què estan sotmeses les unitats de paisatge;
- Definició dels objectius de qualitat paisatgística;
- Traducció dels objectius de qualitat en directrius de paisatge;
- Plasmació dels resultats de les fases anteriors en els catàlegs de paisatge;
- Transposició de les directrius en el planejament territorial.

XB: *Què són els objectius de qualitat paisatgística?*

JB: Segons el CEP, **els objectius de qualitat paisatgística** són les aspiracions que té la població d'un territori determinat en relació amb el futur dels seus paisatges. Això fa que s'hagin de preveure procediments per tal que la població participi en l'elaboració dels catàlegs.

A l'hora de valorar la qualitat d'un paisatge intervenen diferents tipus de paràmetres ambientals, com la qualitat de l'aire, la presència o l'absència de vegetació, el grau de vulnerabilitat ambiental, etc. A aquests cal afegir paràmetres visuals, com l'harmonia, la coherència, la legibilitat, etc.; culturals, com ara el coneixement, la significació, la rellevància, etc.; i econòmics, per exemple la productivitat, l'atractivitat, la competitivitat, etc.

Administrar el paisatge és gestionar-lo tenint present la seva dimensió dinàmica, planificant perquè els canvis que experimenta no es tradueixin en una pèrdua de qualitat del paisatge i, fins i tot, promovent la inclusió de nous valors. No es pot partir, però, de la premissa de "no alterar res" i limitar-se a protegir, a conservar una foto fixa del paisatge –llevat de zones on l'actitud proteccionista és necessària en virtut del manteniment d'uns certs valors–. Cal gestionar, per tant, una realitat complexa i sempre canviant. Així doncs, quan parlem d'objectius de qualitat estem abordant la sostenibilitat i el futur dels nostres paisatges.

***XB:** Un cop incorporats els objectius de qualitat paisatgística al procés de presa de decisions, com es preveu avaluar-ne l'assoliment? Hi ha indicadors que acabin determinant si es produeix valor afegit en termes socioeconòmics?*

JB: Des del moment en què la societat atribueix un valor patrimonial al paisatge, cal assegurar que les actuacions que s'hi faran garantiran que aquest valor es mantindrà o augmentarà, com passa en d'altres tipus de patrimoni.

La Llei del paisatge estableix que un cop elaborats els catàlegs, l'OPC en faci el seguiment, cada quatre anys, i que el Govern presenti un **informe de l'estat del paisatge de Catalunya** al Parlament. Amb aquesta finalitat, l'OPC està treballant actualment en la definició d'un seguit d'indicadors econòmics, de cohesió social, de percepció, culturals, etc., que permetin avaluar periòdicament l'evolució de l'estat dels paisatges.

La informació dels catàlegs també és útil per al **desenvolupament del planejament territorial i urbanístic**, així com per donar **suport a accions de concertació** (com les cartes de paisatge, acords voluntaris dels actors del territori a favor del paisatge), i com a base per al **disseny de campanyes de sensibilització i educació** adreçades a un determinat sector o al conjunt de la població.

***XB:** Després dels catàlegs, quin és el pas següent?*

JB: La informació continguda en els catàlegs és essencial perquè els tècnics del Departament experts en paisatge puguin dur a terme les seves funcions, entre les que hi figura, per exemple, l'emissió dels **informes d'impacte i integració paisatgística (IIIP)**. La Llei presenta una casuística de supòsits, la major part en sòl no urbanitzable, en els quals cal tenir en compte els estudis d'impacte i integració paisatgística, que es requereixen als promotors i que s'incorporen a l'expedient de tramitació urbanística. D'aquesta manera, els tècnics emeten els IIIP que, juntament amb la resta d'informes requerits, aniran a la Comissió d'Urbanisme de l'àmbit corresponent. La consideració dels IIIP és preceptiva, per bé que no vinculant, i, per tant, la Comissió els fa servir com un element decisor més.

***XB:** També en els supòsits de sòl urbanitzable?*

JB: No sempre cal emetre els informes, només en els casos previstos per la legislació. Al nostre país, el planejament de les intervencions en el sòl urbà gaudeix d'una llarga tradició procedent, principalment, de l'arquitectura i de l'urbanisme, de manera que el paisatge urbà està sotmès a una normativa i regulació exhaustiva. Qualsevol projecte urbà s'ha d'atenir a les determinacions de la regulació urbanística.

En el cas de sòl no urbanitzable no existeix una tradició de regulació equiparable, raó per la qual es fa necessària la consideració de l'impacte paisatgístic de les noves actuacions. Com és sabut, aquesta categoria de sòl, tot i no ser urbanitzable, pot acollir diverses actuacions d'interès públic –com per exemple instal·lacions energètiques (parcs eòlics o fotovoltaics, posem per cas), activitats extractives o agràries, infraestructures de sanejament o de mobilitat, allotjament rural, equipaments de lleure i els serveis associats–, que requereixen la definició de nous criteris orientats a preservar el valor del paisatge.

Tradicionalment, la fesomia dels paisatges rurals ha estat el fruit de les activitats agràries (ramaderia, agricultura, activitats extractives o explotació dels boscos, totes molt vinculades als recursos productius o extractius), però en les darreres dècades s'han estès, arreu, **noves activitats funcionalment periurbanes**, entre d'altres raons per satisfer les necessites de lleure i de contacte amb la natura de la població de ciutat. Assistim, doncs, a una transformació important dels paisatges rurals que convé que es produeixi de manera ordenada i amb criteri.

Després de la Llei

'En pocs anys Catalunya s'ha situat en un nivell capdavanter entre els països que estan aplicant el CEP.'

'Són espais especialment sensibles les perifèries, les interfícies entre dos móns –el rural i l'urbà, allò que hem anomenat funcionalment periurbà. Aquests espais són conseqüència del creixement urbà i demogràfic, i estan exposats a dinàmiques de degradació per la situació marginal que ocupen.'

'Hi ha processos molt interessants, com la valoració dels paisatges industrials del XIX i del XX, que fins a les darreres dècades han estat oblidats i que avui són objecte de valoració social. És el cas del paisatge de les colònies industrials del Llobregat o del Ter.'

XB: Pel que fa al balanç de les polítiques de paisatge, es pot parlar d'un abans i un després de la Llei?

JB: Com a part implicada, jo, potser, no hauria de respondre, però no faria justícia a tota la tasca desenvolupada si no digués que la política de paisatge de Catalunya ha esdevingut un referent a Espanya i a Europa. Ho posa de manifest, entre d'altres, el fet que l'actual conseller responsable d'aquest àmbit, Lluís Recoder, presideix, com va fer el seu antecessor, Joaquim Nadal, la **Xarxa Europea de Poders Locals i Regionals per a l'Aplicació del Conveni Europeu del Paisatge (RECEP/ENELC)**. Sembla, doncs, que en pocs anys Catalunya s'ha situat en un nivell capdavanter entre els països que estan aplicant el CEP.

XB: Quins són els territoris sensibles del paisatge, les urgències?

JB: Són espais especialment sensibles les perifèries, les interfícies entre dos móns –el rural i l'urbà, allò que hem anomenat *funcionalment periurbà*–, els llocs de transició on el paisatge, tot i tenir característiques de tots dos, no és clarament urbà ni tampoc es pot identificar amb els prototips de paisatge del camp. Aquests espais són conseqüència del creixement urbà i demogràfic, i estan exposats a dinàmiques de degradació per la situació marginal que ocupen. Encara és bastant nova la pràctica d'intervenció urbanística i projectual en aquest tipus d'espais.

A l'hora d'intervenir-hi convé tenir presents els objectius de qualitat definits en els catàlegs i les directrius paisatgístiques. Per altra banda, els professionals paisatgistes cada cop presten més atenció a aquesta mena d'espais, que comporten nous reptes i noves oportunitats urbanístiques i de projecte.

En l'àmbit rural, són importants els processos que experimenta el camp, perquè ha estat el treball de la pagesia el que ha afaïçonat, al llarg dels segles, la major part dels nostres paisatges, no debades de marcada matriu agroforestal. El futur dels nostres paisatges està lligat, per tant, al futur de l'activitat agrària i a l'evolució del camp català.

I també els espais industrials són susceptibles d'intervencions de millora paisatgística. Les darreres tendències i els requeriments actuals d'aquests sectors d'activitat econòmica apunten cap a uns espais ambientalment i paisatgísticament de qualitat, que posen en valor tant l'entorn físic com la imatge corporativa de les empreses que allotgen. En aquest sentit, des de la Generalitat, s'han promogut dues publicacions que han esdevingut obres de referència: la guia d'integració paisatgística ***Polígons industrials*** i el llibre d'estil ***Sectors d'activitat econòmica***. Aquestes obres proporcionen criteris, recomanacions i estratègies tant per a la millora dels paisatges industrials existents com per al disseny dels nous espais econòmics.

XB: *Com cal enfocar les polítiques de paisatge en aquest context de crisi?*

JB: Fa poc van tenir lloc a Madrid unes conferències on es reflexionava sobre el paisatge com a oportunitat en temps de crisi. Ens hem de mirar el paisatge com un recurs territorial, no com un obstacle o un fre al desenvolupament d'activitats econòmiques.

Algunes activitats, com ara el turisme rural, han fet del paisatge un recurs important per a les economies agràries i, en general, per al desenvolupament local. Altres formes de turisme, com el turisme cultural, l'enoturisme o el senderisme, també tenen en el paisatge una de les seves bases. I no oblidem la importància creixent del paisatge urbà: moltes ciutats s'han situat en els circuits turístics internacionals gràcies a la imatge que projecta el seu patrimoni construït, històric o contemporani.

XB: *Hi ha gaires punts negres als catàlegs, casos nefastos des del punt de vista paisatgístic?*

JB: Els catàlegs identifiquen valors i impactes, i detecten punts concrets que caldria millorar. Els catàlegs no són, però, inventaris de desastres, sinó instruments de diagnosi i de proposta. El concepte d'impacte paisatgístic, positiu o negatiu, fa referència als efectes de les actuacions en el paisatge: parlem d'impactes negatius quan aquestes causen uns efectes indesitjables, és a dir, quan alteren significativament o comprometen el manteniment dels valors essencials del paisatge.

Hi ha processos molt interessants, com els canvis de valoració de certs paisatges segons les persones i, sobretot, segons els temps històrics: per exemple, la valoració dels paisatges industrials del XIX i del XX, que fins a les darreres dècades han estat oblidats i que avui, en canvi, són objecte de valoració social. És el cas del paisatge de les colònies industrials del Llobregat o del Ter o, sense anar més lluny, del debat generat a l'entorn de les tres xemeneies de la central tèrmica del Besòs, que van donar peu a un referèndum en aquesta ciutat sobre la seva conservació o no com a icona del municipi i del paisatge metropolità.

Sembla, doncs, que els gustos canvien i evolucionen amb el temps, però això no ha d'impedir establir uns criteris que permetin preveure els impactes de les noves activitats i d'altres que permetin atenuar o corregir els impactes de les activitats ja existents. Les àrees adjacents a algunes carreteres, les entrades a determinades poblacions, els marges urbans o els polígons industrials –per exemple– són alguns dels àmbits en els quals hi ha una feina important de millora paisatgística per dur a terme.

En d'altres països europeus tenim exemples de millora de paisatges industrials durs, com els de la conca del Rin, a Alemanya, en els quals els antics edificis o infraestructures productives han assolit un nou valor simbòlic. I en nombroses poblacions del nostre país també hi ha exemples de rehabilitació o creació de paisatges urbans o industrials de qualitat.

XB: *Potser quan una fàbrica deixa de funcionar i, per tant, deixa de ser, en certa manera, agressiva, la gent comença a contemplar-la amb uns altres ulls, fins al punt de voler conservar-la?*

JB: Certament, és una qüestió relacionada amb el concepte de *recurs*: sembla que socialment valorem més les coses quan comencen a ser escasses. Quan la diversitat paisatgística europea (que durant més d'un segle i mig ha estat el focus d'atracció turística més important del món) es veu amenaçada per processos d'uniformització que condueixen a la proliferació de "no-llocs", és a dir, d'espais que han perdut singularitat, llavors es produeix una reacció per part de la societat i d'alguns organismes internacionals que hi responen intentant frenar aquesta tendència.

El futur

'Treballar en xarxa, mirant allò que fan les altres comunitats autònomes o els altres països europeus, ens ha permès comparar la nostra acció amb la que es desenvolupa en altres llocs, prendre referències i compartir experiències d'instruments desenvolupats.'

'La de paisatgista és una professió amb futur que en els darrers anys està assolint una rellevància i un reconeixement creixents en el nostre país.'

XB: *Quins són els reptes per al futur?*

JB: A curt termini cal acabar d'aprovar els catàlegs, instruments fonamentals per al planejament del paisatge. També s'ha de prosseguir la inclusió de les directrius de paisatge en els plans territorials.

A mitjà termini hem d'insistir en el caràcter transversal de la cultura del paisatge, perquè aquesta cultura s'incorpori a tots els agents, i desenvolupar nous models de diagnosi i seguiment per avaluar les actuacions i, alhora, afrontar els nous reptes.

També cal seguir aprofundint en la sensibilització i en l'educació. En aquest sentit, a part de seguir implementant el Projecte "Ciutat, territori i paisatge" (promogut conjuntament pel Departament de Territori i Sostenibilitat, pel d'Ensenyament, per l'OPC i per professors d'educació secundària), projecte que el Govern espanyol ha presentat al Premi del Paisatge del Consell d'Europa, també hem començat a treballar plegats en un altre projecte, anomenat "Una finestra oberta al paisatge", adreçat als infants d'ensenyament primari.

Treballar en xarxa, mirant allò que fan les altres comunitats autònomes o els altres països europeus, ens ha permès comparar la nostra acció amb la que es desenvolupa en altres llocs, prendre referències i compartir experiències d'instruments desenvolupats. En aquest sentit es pot esmentar per exemple la participació del Departament en els Projectes "Pays.Doc" i "Pays.Med.Urban", de bones pràctiques de paisatge. I també, la participació a la Xarxa Europea RECEP/ENELC, ja esmentada, que actualment presideix Catalunya.

XB: *Té futur, la professió de paisatgista? Existeix, en d'altres països, el professional paisatgista?*

JB: És una professió amb futur, tot i que encara no hem arribat als nivells, que considerem de referència, de certs països d'Europa (com per exemple Holanda o el Regne Unit) o d'Amèrica. A Catalunya no existeix una carrera específica de paisatgista, però aquesta mancança s'ha suplert amb postgraus i màsters reconeguts: ja fa més de vint anys que hi ha un màster de l'Arquitectura del Paisatge a la UPC, que va ser pioner. Després se n'hi han afegit d'altres, com el d'Intervenció i Gestió del Paisatge, de la UAB, també amb una llarga continuïtat, sense detriment d'altres línies de formació del mateix àmbit.

En d'altres països la figura del paisatgista té un protagonisme i una presència social importants. És el cas de països com França, Holanda, el Regne Unit, els Estats Units o el Canadà, cadascun amb enfocaments diferents. En alguns llocs els paisatgistes provenen de l'àmbit de l'arquitectura o de l'urbanisme; en d'altres, de l'agronomia o de l'art dels jardins, etc. Tot depèn de la tradició cultural de cada país, però en definitiva hi ha un reconeixement social i una tradició de formació d'aquest tipus d'especialistes. En el nostre país, el paper dels paisatgistes és encara poc reconegut –malgrat l'existència d'antecedents notables, com Ildefons Cerdà i Nicolau Maria Rubió i Tudurí–, però els darrers anys està assolint una rellevància i un reconeixement creixents.

Finalment, val la pena assenyalar que, a mesura que els països es desenvolupen, es fa més necessària la concurrència dels professionals paisatgistes, com a expressió d'una major exigència social de qualitat de l'entorn i de qualitat de vida. I també convé fer notar que estan emergint nous mercats de treball per als paisatgistes, entre els quals destaca la Xina, país convidat a la darrera Biennial del Paisatge celebrada l'any passat a Barcelona.